

Ouders & Onderwijskwaliteit
Ontwikkeling van een instrument

Anneloes Oude Voshaar

Samenvatting

In dit exploratieve onderzoek¹ op één Islamitische Basisschool staat centraal hoe ouders van kinderen op Islamitische Basisscholen, waaronder Al Ummah, denken over de kwaliteit van het onderwijs. Scholen worden geacht zelf hun kwaliteit te meten, borgen en verbeteren. De vraag naar instrumenten waarmee scholen op eenvoudige en betrouwbare wijze zelf de kwaliteit kunnen bepalen is dan ook groot. Islamitische Basisschool Al Ummah maakt hiertoe gebruik van het zelfevaluatie-instrument ZEBO. ZEBO is een instrument waarbij schoolleiders, leerkrachten en leerlingen hun bijdrage aan de evaluatie kunnen leveren. Wat echter nog ontbreekt, is de bijdrage van de ouders aan de evaluatie, terwijl de mening van ouders wel degelijk van belang is om een compleet beeld te krijgen van de kwaliteit van het onderwijs.

Om in de toekomst dit instrument te kunnen ontwikkelen, is eerst onderzocht welke aspecten een rol spelen in de manier waarop ouders van kinderen op Islamitische Basisscholen over kwaliteit van het onderwijs denken. Bij het vaststellen van deze schalen hebben er oriënterende interviews met schoolleider, interne begeleidster, leerkrachten én een uitgebreide literatuurstudie plaatsgevonden. Er zijn uiteindelijk vier schalen vastgesteld die de basis vormen voor het gestructureerde ouderinterview waarin ouders aan moeten geven aan welke aspecten zij belang hechten als het gaat om onderwijskwaliteit. Elk van de schalen bevat een aantal items die samen het gestructureerde ouderinterview vormen. Kwantitatieve analyse van het gestructureerde ouderinterview heeft uitgewezen dat drie schalen betrouwbaar meetbaar zijn. Één schaal blijkt niet betrouwbaar meetbaar te zijn. Bij de kwaliteit van het onderwijs hechten ouders van basisschool Al Ummah het minste belang aan de eerste indruk die zij van een school krijgen. Het meeste belang hechten zij aan de manier van lesgeven, de extra's ter bevordering van de onderwijskwaliteit en het leerproces/de leersituatie.

De uitkomsten van dit exploratieve onderzoek kunnen gebruikt worden om in de toekomst een betrouwbaar en valide instrument te ontwikkelen die een basisschool, waaronder Al Ummah, kan gebruiken om te bepalen of ze volgens de ouders de gewenste kwaliteit levert.

---

¹ Met dank aan drs. K. Schildkamp, dr. R. Maslowski en drs. S.J. Oosterloo voor de begeleiding vanuit de Universiteit Twente. Daarnaast wil ik graag Huib De Priester (de schoolleider), interne begeleidster, leerkrachten en ouders van de leerlingen van Islamitische Basisschool Al Ummah bedanken die hebben meegewerkt aan dit onderzoek.

Inleiding

Scholen worden geacht zelf hun kwaliteit te meten, borgen en verbeteren. De vraag naar instrumenten waarmee scholen op eenvoudige en betrouwbare wijze zelf de kwaliteit kunnen bepalen, is dan ook groot. ZEBO is een van de instrumenten waarmee dit kan. Het is een systeem waarmee de school op gezette tijden kan vaststellen of zij de gewenste kwaliteit levert.

ZEBO bevat een aantal instrumenten die een school kan gebruiken om te bepalen of ze volgens de leerlingen, de leerkrachten en de schoolleiding die gewenste kwaliteit levert. Op basis van deze informatie kan de school vervolgens zelf bepalen of en in hoeverre kwaliteitsverbetering noodzakelijk is. Bovendien kunnen scholen de informatie ook gebruiken voor het schoolplan en de schoolgids, en als voorbereiding op een inspectieonderzoek. Ten slotte kan de informatie dienen als vertrekpunt voor verdere analyse en diagnose op specifieke aspecten van het schoolfunctioneren. Doordat leerlingen, leerkrachten én de schoolleiding vragenlijsten invullen, ontstaat er een bijna compleet beeld van de school.

De islamitische basisschool Al Ummah gebruikt ZEBO als zelfevaluatie-instrument. Wat echter nog ontbreekt, is de bijdrage van de ouders aan de evaluatie, terwijl de mening van ouders wel degelijk van belang is om een compleet beeld te krijgen van de kwaliteit van het onderwijs. Steeds meer scholen willen graag weten of ouders tevreden zijn. Dat kunnen zij te weten komen door ouders te bevragen.

In het uit te voeren onderzoek staat de kwaliteit van het onderwijs volgens ouders centraal. Een eerste aanzet die de basis kan vormen om het bestaande zelfevaluatie-instrument ZEBO in de toekomst uit te kunnen breiden met een oudervragenlijst is een exploratief onderzoek op één Islamitische Basisschool. Het uit te voeren onderzoek heeft tot doel de volgende onderzoeksvraag te beantwoorden:

Hoe kan de kwaliteit van het onderwijs op een Islamitische Basisschool volgens de ouders op een valide en betrouwbare manier meetbaar worden gemaakt?

De uitkomsten van dit exploratieve onderzoek kunnen gebruikt worden om in de toekomst een betrouwbaar en valide instrument te ontwikkelen die een basisschool, waaronder Al Ummah, kan gebruiken om te bepalen of ze volgens de ouders de gewenste kwaliteit levert. Daarnaast dient het ook als aanvulling op ZEBO om een zo totaal mogelijk beeld van de kwaliteit te krijgen.

Gezien de beperkte kennis over kenmerken die een rol spelen bij de manier waarop ouders over kwaliteit van het onderwijs denken, is het nodig om aspecten vast te stellen waaraan ouders belang hechten bij hun beoordeling van onderwijskwaliteit. Voorafgaand aan de daadwerkelijke constructie van het instrument in de toekomst, zijn er in dit exploratieve onderzoek verschillende onderzoeksactiviteiten ondernomen om na te gaan welke aspecten een rol spelen bij het vormen van een mening onder de ouders. De eerste stap van het onderzoek omvatte een literatuurstudie met als doel het verkrijgen van achtergrondinformatie die tijdens het onderzoek van pas kan komen.

Vervolgens zijn er interviews gehouden met verschillende betrokkenen in het onderwijs. Het doel hiervan was om informatie over het onderwijs te verzamelen en over de manier waarop er gedacht wordt over kwaliteit van het onderwijs. Aan de hand van deze informatie zijn schalen met betrekking tot de kwaliteit van het onderwijs opgesteld en is het gestructureerde ouderinterview ontwikkeld.

Conceptueel kader

In de literatuur worden verschillende kenmerken genoemd die volgens ouders van belang zijn voor de kwaliteit van het onderwijs. Ten eerste zijn ouders geïnteresseerd in het onderwijsproces en hechten zij ook veel belang aan aspecten als veiligheid, de sfeer, klassengrootte, schooltijden, begeleiding van de leerlingen, beschikbaarheid van computers en bibliotheek bij de evaluatie. De resultaten staan bij hen minder hoog op het lijstje (Zimbile, 2001).

Daarnaast meten ouders de kwaliteit van het onderwijs vooral af aan de ervaringen en belevingen van de eigen kinderen op school en het beeld dat zij van de leraar hebben en worden concrete aspecten als de staat van de gebouwen, het sanitair en de lokalen spontaan genoemd. De communicatie van de school

naar de ouders is een minder concreet aspect dat naast de concrete aspecten ook door ouders wordt genoemd als kwaliteitscriterium (Zimbile, 2001).

Uit onderzoek van Bagley e.a. (2001) naar redenen van ouders voor het afwijzen van scholen wordt de 'uitstraling' opnieuw gezien als een cruciaal punt bij het maken van een schoolkeuze. Punten die hieruit naar voren zijn gekomen, zijn (in willekeurige volgorde): het vervoer van en naar school/de afstand, de kinderen op de school (de 'onacceptabele' verschijning en de houding van de kinderen die al naar de school gaan), de omgeving van de school/de staat van de gebouwen, het personeel (slordige uiterlijk van leerkrachten, gebrek aan enthousiasme, moeilijke toenadering), de directeur, schoolreputatie/slechte naam van de school, veiligheid (bedreigingen/intimidatie/pesten) en de samenstelling van etnische minderheden op een school.

Bij het maken van een keuze verwijzen ouders vaak naar de problemen die andere kinderen in de buurt hebben ervaren. In praktisch alle gevallen kiezen ouders voor scholen waarvan de locatie en de mate van selectie het aantrekken van kinderen uit hogere (eerder dan uit lagere) sociale klassen en schoolniveau lijken te garanderen (Broccolichi & Van Zanten, 2000).

De meeste ouders schrijven de verantwoording toe aan mensen die zij goed kennen of aan aanbevelingen van deskundigen van de basisschool met welke zij een vertrouwensrelatie hebben (Ball & Vincent, 1998).

Ten slotte laten studies uitgevoerd onder ouders van kinderen met een leerplichtige leeftijd zien dat de ouders niet alleen geïnteresseerd zijn in de schoolcarrière van hun kind, maar ook, in verschillende mate, in hoe zij binnen de school worden voorbereid op de maatschappij (Henriot-Van Zanten, 1990, 1996). Derriks, Kat & Meijer (1997) sluiten zich hierbij aan. Zij constateren dat aan leerlingbegeleiding en persoonlijke ontwikkeling volgens de ouders veel meer aandacht moet worden besteed, evenals aan de ontwikkeling van een sociale houding en sociale vaardigheden. Aan cognitieve ontwikkeling en het leveren van prestaties wordt in de ogen van de ouders volgens hen meer dan voldoende aandacht besteed.

In het algemeen wordt 'de interesse van het kind' als belangrijkste overweging gezien als er ook maar enige twijfel bestaat onder de ouders voor de keuze voor een goede school. (Broccolichi & Van Zanten, 2000).

Interviews met medewerkers

Nadat via literatuurstudie een beeld gekregen is van ouders en onderwijskwaliteit, is nader onderzocht wat volgens medewerkers van de school te maken heeft met onderwijskwaliteit. De punten die in de literatuur genoemd zijn, zijn meegenomen bij het opstellen van de interviews met de medewerkers. Het interview bestond uit drie open vragen en een aantal gesloten vragen. Het doel van de interviews was inzicht krijgen in de kenmerken die volgens medewerkers van basisscholen van belang zijn voor kwaliteit van het onderwijs. Zoals ook in de literatuur naar voren kwam, zijn volgens de schoolleider, de interne begeleidster en de vijf leerkrachten de volgende aspecten van belang als het gaat om de kwaliteit van het onderwijs volgens de ouders: gebruik goede methodes, meegaan met de tijd, uitstraling school, kwaliteit leerkrachten, klassengrootte, extra voorzieningen/hulpmiddelen, kwaliteit schoolleider, aandacht schoolleider voor leerkrachten/team, samenwerking, resultaten leerlingen, goede berichtgeving/communicatie school-ouders, centraal stellen basisvaardigheden, belang van ordelijk klimaat, gebruik van evaluatieresultaten, veiligheid, omgang met elkaar, Islamitische identiteit, continuïteit wat betreft lesgeven, relatie leerkracht-leerling, rekening houden met verschillen tussen leerlingen, onderwijstijd op groepsniveau, zelfstandig werken en voelt het kind zich thuis.

De resultaten van het literatuuronderzoek en de interviews met de medewerkers zijn gebruikt voor de verdere opzet van dit onderzoek.

Methode

Participanten

Aan dit onderzoek hebben 15 ouders van leerlingen uit verschillende groepen (groep 1 tm 8), waarvan vier mannen en elf vrouwen, allen afkomstig van islamitische basisschool Al Ummah, meegewerkt. De leeftijd van de ouders is tussen de 29 en 58 jaar. Onder de geïnterviewde ouders waren tien ouders van Turkse afkomst, één ouder van Marokkaanse afkomst, twee ouders van Irakese afkomst en twee ouders afkomstig uit een gemengd gezin. Bij de selectie van participanten voor de ouderinterviews was sprake van *intensity sampling*. De *intensity sampling strategie* is een strategie waarbij de respondenten doelgericht gekozen worden. Bij deze strategie worden informatierijke gevallen uitgekozen die niet extreem zijn, maar wel relevant zijn voor het object van onderzoek (Patton, 1990). De informatierijke gevallen, de ouders die zijn geïnterviewd, zijn geselecteerd op basis van advies van de schoolleider. Zij zijn van alle ouders het beste op de hoogte van de situatie op school en de zaken die betrekking hebben op het onderwijs, en zodoende zijn zij in staat een duidelijk beeld te geven van wat volgens ouders te maken heeft met onderwijskwaliteit.

Procedure

De ouderinterviews² zijn opgesteld op basis van de literatuur en op basis van de antwoorden die de medewerkers gaven op de vraag “Welke kenmerken denkt u dat ouders belangrijk vinden met betrekking tot kwaliteit van het onderwijs?” De vragenlijst meet hoe ouders denken over de kwaliteit van het onderwijs. Welke kenmerken vinden ouders van belang voor goede onderwijskwaliteit.

Het doel van de ouderinterviews is om te bepalen of de kenmerken die in de literatuur en in de interviews met de medewerkers naar voren zijn gekomen, ook daadwerkelijk een rol in de beleving van ouders spelen. De afname van de ouderinterviews heeft plaatsgevonden op basisschool Al Ummah in de weken 19 en 20 (2005).

Er is gekozen voor het op school bezoeken en interviewen (face-to-face contact) van de ouders, omdat hierbij de mogelijkheid bestaat om vragen daar waar nodig toe te lichten als de respondent een en ander niet begrijpt. Daarnaast was er een tolk aanwezig om ouders bij te staan die de Nederlandse taal nog onvoldoende beheersen om de vragen van het interview op het gewenste niveau te kunnen beantwoorden.

Open gedeelte ouderinterviews

In het open gedeelte van de ouderinterviews wordt ouders de mogelijkheid geboden eerst zelf aan te geven waarom zij voor de school hebben gekozen, wat zij belangrijke taken/bezigheden vinden van de school van hun kind en welke aspecten zij belangrijk vinden als het gaat om kwaliteit van het onderwijs.

Gestructureerd gedeelte ouderinterviews

Op basis van de kenmerken die in de literatuur voorkomen en die door de medewerkers van Al Ummah worden genoemd, zijn uiteindelijk 32 kenmerken onderscheiden. Om tot schalen te komen die volgens ouders van belang zijn voor de kwaliteit van het onderwijs én die geschikt zijn voor het construeren van items, is gekeken naar wat volgens de schoolleider, interne begeleidster en leerkrachten belangrijk gevonden wordt door ouders als het gaat om de kwaliteit van het onderwijs. Hiervoor is gebruik gemaakt van de informatie die tijdens de interviews met de medewerkers verkregen is. Op basis van de literatuur en de resultaten van de interviews met de medewerkers zijn vijf schalen met betrekking tot de kwaliteit van het onderwijs volgens ouders geconstrueerd. De items van deze vijf schalen zijn onderverdeeld in acht groepen, bestaande uit vier kenmerken met betrekking tot de kwaliteit van het onderwijs. Ouders moesten deze kenmerken ordenen, van het volgens ouders meest belangrijke kenmerk (4) voor goede kwaliteit op een school naar het minst belangrijke kenmerk (1) voor goede kwaliteit op een school.

---

² De vragenlijst en resultaten zijn op te vragen bij de onderzoeker

Elk groepje van vier kenmerken is samengesteld uit kenmerken van de vijf schalen:

- de eerste indruk die ouders hebben van een school;
- de gang van zaken op een school;
- de ontwikkeling van de leerling;
- prestatiegerichtheid en resultaten;
- extra voorzieningen.

Een overzicht van de schaalindeling op basis van de literatuur en de interviews met de medewerkers is te vinden in appendix 1.

Daarnaast wordt de ouders gevraagd, na afname van het gestructureerde gedeelte van het ouderinterview, een top-5 samen te stellen van de kenmerken, die in het gestructureerde gedeelte genoemd worden, die de onderwijskwaliteit kunnen bevorderen.

Data-analyse

Om de informatie uit de individuele interviews met de medewerkers te structureren en te analyseren is gebruik gemaakt van een *Contact Summary Sheet* (Miles & Huberman, 1984). Met deze methode wordt op een makkelijke manier een overzicht verkregen van de hoofdpunten die in het interview naar voren zijn gekomen. De componenten van *Contact Summary Sheets* bestaan uit de vragen die richting geven aan de analyse. Bij het opstellen van deze vragen is gezocht naar een evenwicht tussen enerzijds de kenmerken met betrekking tot de kwaliteit van het onderwijs waar de respondent zelf mee naar voren is gekomen en anderzijds de informatie die verzameld is aan de hand van de gestructureerde vragenlijst. Aan de hand van de volledige uitwerking van de interviews en de *Contact Summary Sheets* is er ook een samenvatting van de interviews gemaakt.

Om de betrouwbaarheid van de gestructureerde ouderinterviews te vergroten zijn groepen items op dezelfde manier geformuleerd. Bij de schaal 'Eerste indruk' wordt vaak gebruik gemaakt van de formulering 'De school/De leerkrachten/... moeten...'. Ook bij de formulering van de items van de overige schalen is sprake van soortgelijke formuleringen. Het gevaar dat bestaat bij het gebruiken van soortgelijke formuleringen is het optreden van antwoordtendenties (Meerling, 1997). Dit gevaar kan tot op zekere hoogte worden ondervangen door de items in willekeurige volgorde in de schalen te zetten.

Daarnaast is gekeken of de scores de bedoelde verschillen weerspiegelen. De uitvoering van de uitgebreide literatuurstudie en het zoeken naar een koppeling met eerder uitgevoerde onderzoeken, dragen bij aan de validiteit van de vragenlijst. De uitgebreide literatuurstudie biedt de mogelijkheid een rijke opbrengst aan informatie te verkrijgen. Dit is noodzakelijk geweest om inzicht te krijgen in het nog nauwelijks ontgonnen terrein van de kijk van ouders op de kwaliteit van het onderwijs. Deze inzichten hebben de manier van denken van ouders met betrekking tot de kwaliteit van het onderwijs verhelderd en hebben daarmee bijgedragen aan de validiteit van de vragenlijst.

De gehanteerde attitudeschaal is een vier-puntsschaal, bestaande uit 32 items, verdeeld over acht groepen van vier items. De antwoordmogelijkheden liepen van 1 tot 4, waarbij 4 "heel belangrijk" is en 1 "onbelangrijk". De participanten moesten de items in volgorde van belangrijkheid plaatsen, voor zover dat mogelijk was. Soms was het maken van een keuze erg moeilijk en werden twee items "heel belangrijk" of juist "onbelangrijk" gevonden, waardoor het soms voor is gekomen dat twee items gelijk zijn gewaardeerd.

Resultaten

Open gedeelte ouderinterviews

Uit het open gedeelte van de ouderinterviews blijkt dat bijna alle ouders voor de school (Al Ummah) hebben gekozen vanwege de Islamitische identiteit. Een Islamitisch basisschool is volgens de meeste ouders een goede aansluiting op de opvoeding die de kinderen thuis krijgen. Daarnaast vinden ouders het belangrijk dat het kind het zelf leuk vindt op de school en vriendjes en vriendinnetjes heeft op de school. Een enkele ouder heeft gekozen voor de school omdat kennissen positief vertelden over de

school en er daarnaast ook daadwerkelijk een positieve ontwikkeling te zien was (vb. havo/vwo-advies voor vervolgopleiding).

Als de ouders wordt gevraagd naar belangrijke taken van de school, refereren zij aan de speciale aandacht die wordt besteed aan godsdienst, de Islamitische identiteit. Ook de goede aansluiting van de school- en thuissituatie vormt hierbij een belangrijk punt. Daarnaast vinden zij het goed dat het onderwijs op de school is gericht op allochtone kinderen (extra aandacht voor Nederlandse taal). Andere belangrijke bezigheden van de school in de ogen van de ouders hebben betrekking op wat de kinderen leren op de school: sociale ontwikkeling, taal/rekenen op goed niveau (zodat de voorbereiding op het voortgezet onderwijs optimaal is), zelf initiatief nemen, waarden en normen uiten, respect tonen voor anderen (o.a. doordat ze leren omgaan met verschillende nationaliteiten). Daarnaast is het voor sommige ouders belangrijk dat ze makkelijk naar de school kunnen stappen met vragen/problemen.

Als het gaat om de kwaliteit van het onderwijs hechten ouders veel belang aan 'eisen' waaraan een goede school volgens hen zou moeten voldoen, zoals 'de school moet zorgen dat mijn kind zich thuis en veilig voelt waardoor het zich makkelijk kan ontplooiën', 'er moeten voldoende, goed opgeleide leerkrachten zijn die rekening houden met mijn kind', 'de school moet gebruik maken van goede lesmethodes', 'de verwachtingen van een basisschool moeten kunnen worden waargemaakt, zodat mijn kind goed kan presteren aan de hand van het gegeven onderwijs', 'de school moet openstaan voor ouders met vragen/problemen en naast de basisvakken ook aandacht besteden aan de algemene ontwikkeling'.

Het samenstellen van een top-5 met belangrijkste kenmerken was voor de meeste ouders geen makkelijke opgave. De ouders hadden vaak moeite met het kiezen van slechts vijf kenmerken uit een grote groep van 32 kenmerken. Doordat de Nederlandse taal vaak nog niet werd beheerst, was het moeilijk voor de ouders om de kenmerken overzichtelijk voor zich te zien. Er is daarom gekozen om de ouder te ondersteunen door de kenmerken die door de ouder als zeer belangrijk (4) en belangrijk (3) werden gezien, nogmaals voor te lezen, zodat het voor de ouder overzichtelijker werd en de keuzes voor het samenstellen van een top-5 makkelijker te maken waren. De vijf kenmerken die het meest genoemd worden zijn: 1) Mijn kind moet zich thuis voelen en met veel plezier naar school gaan, 2) Leerlingen moeten kennis kunnen opdoen en vaardigheden kunnen ontwikkelen waar ze later behoefte aan zullen hebben, zodat ze zich met behulp daarvan verder persoonlijk kunnen ontwikkelen, 3) De school moet gebruik maken van goede onderwijsmethoden, 4) De leerkrachten moeten goed opgeleid zijn en over voldoende deskundigheid en vaardigheden beschikken, en 5) De school moet aandacht besteden aan levensbeschouwelijke vorming (Islamitische identiteit).

Gestructureerd gedeelte ouderinterviews

Om de betrouwbaarheid van het gestructureerde gedeelte van de ouderinterviews, het instrument, vast te stellen is gebruik gemaakt van Cronbachs coëfficiënt alpha. Spector (1992) constateert dat een schaal, een groep van items die hetzelfde moeten meten, tenminste een waarde van boven 0.70 moet hebben om als betrouwbaar beschouwd te kunnen worden. De enige schaal die hieraan voldoet, is de schaal 'Eerste indruk'.

Inhoudelijk analyse van deze schalen op basis van het opnieuw verdiepen in de schalen en de daarbij behorende items leidt tot een nieuwe manier waarop de items kunnen worden ingedeeld. Zeven items die betrekking hebben op de eerste indruk die een school geeft, vormen één groep: de schaal 'Eerste indruk'. Verder is er een groep gevormd die bestaat uit vier items die te maken hebben met de manier van lesgeven (schaal 'Manier van lesgeven'), een groep die bestaat uit zeven items die extra voorzieningen en activiteiten weergeven die de kwaliteit van het onderwijs positief kunnen beïnvloeden (schaal 'Extra's ter bevordering van de onderwijskwaliteit') en een groep die bestaat uit veertien items die te maken hebben met het onderwijsleerproces en de situatie waarin het onderwijs plaatsvindt (schaal 'Leerproces/-situatie'). Twee schalen houden dezelfde naam als in de eerste schaalindeling, dit zijn: 'Eerste indruk' en 'Extra's ter bevordering van de onderwijskwaliteit'. De indeling is echter wel veranderd. Deze schalen bevatten nu een aantal andere items als in de eerste schaalindeling, omdat deze na een tweede uitgebreide verdieping in de items, uiteindelijk toch beter blijken te passen in een andere schaal. De items van de overige schalen uit de eerste indeling, vormen twee nieuwe schalen naar onderdelen met gemeenschappelijke kenmerken

van het onderwijs. Deze nieuwe indeling is te vinden in appendix 2. Hierin worden de nieuwe schalen weergegeven met de bijbehorende items.

In tabel 1 staan de waarden van de alpha coëfficiënten en de gemiddelde correlaties van deze nieuwe schalen. De gemiddelde waarde van de alpha coëfficiënt in deze indeling is 0.71.

Tabel 1
Betrouwbaarheid van geconstrueerde schalen

Schalen	Aantal items	Cronbachs alpha
Eerste indruk	7	0.84
Manier van lesgeven	3	0.71
Extra's ter bevordering van de onderwijskwaliteit	7	0.61
Leerproces/-situatie	13	0.77

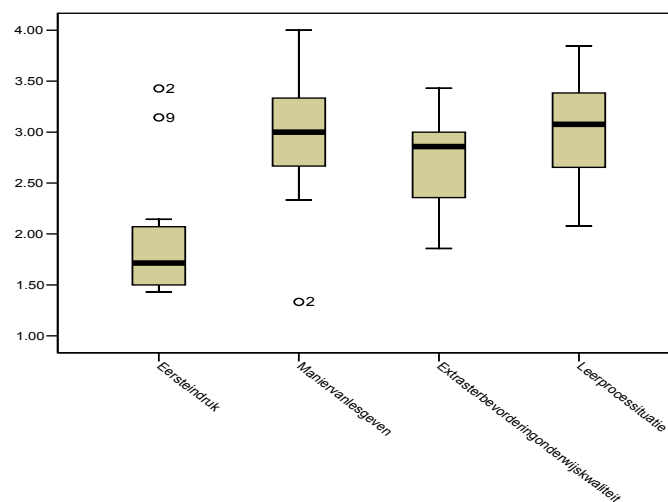
Om de betrouwbaarheid te verhogen, zijn er twee items verwijderd. Een lage item-rest correlatie is een indicatie voor een mindere kwaliteit van het item voor deze schaal. Echter, voor het weghalen van items of veranderen van schalen is de mate van betrouwbaarheid als reden alleen niet genoeg. Spector (1992) maakt duidelijk dat bij dit soort beslissingen gekeken moet worden naar de inhoud van de items en schalen. De twee items die verwijderd zijn, betreffen: 'De schoolleider moet zich betrokken voelen bij de school en contacten onderhouden met de leerlingen en de ouders' en 'Er moeten hoge eisen worden gesteld aan de leerlingen'. Het eerste item maakt deel uit van de schaal 'Manier van lesgeven'. De alpha coëfficiënt van deze schaal wordt hoger bij het verwijderen van dit item. Het item 'Er moeten hoge eisen worden gesteld aan de leerlingen' maakt deel uit van de schaal 'Leerproces/-situatie'. Het weglaten van dit item verhoogt de alpha coëfficiënt van een waarde van 0.73 naar een waarde van 0.77. Daarnaast waren er geen inhoudelijke bezwaren tegen het verwijderen van dit item van het instrument. Het verwijderen van de items 'De leerkrachten moeten goed opgeleid zijn en over voldoende deskundigheid en vaardigheden beschikken' en 'De leerkrachten moeten er netjes uitzien, enthousiast zijn en gemakkelijk te benaderen' zou tot een hogere waarde van de alpha coëfficiënt kunnen leiden. Dit is echter niet gedaan op grond van inhoudelijke argumenten. Deze twee items vragen naar twee belangrijke zaken met betrekking tot het onderwijs en kunnen ook duidelijk een bijdrage leveren aan het bevorderen van de onderwijskwaliteit. Aangezien de schaal 'Leerproces/-situatie' waarin deze twee items voorkomen, al een betrouwbaarheid heeft van 0.77 is gekozen om deze items niet te verwijderen. De enige schaal waarvan de betrouwbaarheid lager is dan 0.70, is de schaal 'Extra's ter bevordering van de onderwijskwaliteit'. Echter, besloten is om deze schaal aan te houden op grond van inhoudelijke redenen. Deze items meten belangrijke elementen van het onderwijsleerproces maar tonen afwijkende (hoge of lage) scoringstendities. Naar de mening van de onderzoeker zijn deze elementen toch belangrijk voor een compleet beeld van het onderwijs. Daarnaast horen ze inhoudelijk bij de schalen die gemeten worden.

De correlatie tussen de schalen is in deze nieuwe indeling laag. Dit betekent dat de schalen elkaar minder overlappen in wat ze meten. In tabel 2 staan de correlaties tussen de verschillende schalen.

Tabel 2
Correlaties tussen de verschillende schalen

	Eerste indruk	Manier van lesgeven	Extra's ter bevordering van onderwijskwaliteit	Leerproces/-situatie
Eerste indruk		-,264	-,067	-,184
Manier van lesgeven	-,264		,255	-,137
Extra's ter bevordering van onderwijskwaliteit	-,067	,255		-,082
Leerproces/-situatie	-,184	-,137	-,082	

Uit de gemiddelde scores van de verschillende schalen bestaande uit verschillende items blijkt dat er één uitschieter is (zie figuur 1). Uitschieter naar beneden is de schaal 'Eerste indruk'. Deze schaal heeft een gemiddelde score van 1.9333. Hieruit blijkt dat de ouders van de Islamitische basisschool Al Ummah, als het gaat om de kwaliteit van het onderwijs, weinig belang hechten aan de eerste indruk die ze van een school krijgen. Ze hechten duidelijk meer belang aan de schalen 'Leerproces/-situatie' en 'Manier van lesgeven'. Daarnaast blijkt dat ouders, in iets mindere mate, ook de schaal 'Extra's ter bevordering van de onderwijskwaliteit' belangrijk vinden als het gaat om de kwaliteit van het onderwijs. Hieruit blijkt dat de ouders van Islamitische basisschool Al Ummah veel belang hechten aan goed onderwijs. Zij kijken verder dan alleen de eerste indruk. Alles wat zich binnen de school afspeelt, de manier van werken, het onderwijsleerproces en de aanwezigheid van goede voorzieningen wordt door de ouders als heel belangrijk gezien. Dit zijn volgens de ouders zaken die de kwaliteit van het onderwijs ten goede kunnen komen en dus de kwaliteit van het onderwijs en de kwaliteit van de school naar een hoger niveau kunnen brengen.

Figuur 1: Gemiddelde score per schaal

Conclusie

Met de uitvoering van dit onderzoek is inzicht verkregen in de schalen die een rol spelen in de denkwijze van ouders op één Islamitische basisschool met betrekking tot onderwijskwaliteit. Op basis van deze inzichten is een vragenlijst, het gestructureerde ouderinterview, ontwikkeld. Met de ontwikkeling van dit instrument is het mogelijk om inzicht te krijgen in de denkwijze van ouders over de verschillende schalen met betrekking tot de kwaliteit in het basisonderwijs. Uit resultaten van de afname bij 15 ouders blijkt dat drie van de vier schalen betrouwbaar de denkwijze van ouders met betrekking tot de onderwijskwaliteit meten. De schaal 'Extra's ter bevordering van de onderwijskwaliteit' blijft onder de grens van 0.70, waarmee deze schaal niet betrouwbaar meetbaar blijkt. Deze schaal heeft een alpha van 0.61. In deze schaal staan de extra voorzieningen om het onderwijsproces naar een hoger niveau te brengen centraal. De items van deze schaal hebben betrekking op veel verschillende soorten 'extra's', zoals de aanwezigheid van computers en bibliotheek, de sfeer en de veiligheid op school, de aanwezigheid van vaste leerkrachten en communicatie met ouders en tonen hierdoor afwijkende (hoge of lage) scoringstendities. Dit kan een verklaring zijn waarom de schaal 'Extra's ter bevordering van de onderwijskwaliteit' niet betrouwbaar meetbaar blijkt te zijn.

Op de schaal 'Eerste indruk' wordt laag gescoord. Dat op de overige schalen ('Manier van lesgeven', 'Extra's ter bevordering van de onderwijskwaliteit' en 'Leerproces/-situatie') duidelijk hoger wordt gescoord heeft waarschijnlijk te maken met de afkomst van de ouders en de geloofsovertuiging. Uit het open gedeelte van de interviews is namelijk ook al gebleken dat bijna alle ouders voor basisschool Al Ummah hebben gekozen vanwege de Islamitische identiteit. Een Islamitische basisschool is volgens de meeste ouders een goede aansluiting op de opvoeding die de kinderen thuis krijgen. Het belang van de ontwikkeling van het kind wordt door de ouders heel erg belangrijk gevonden. De omgang met kinderen van dezelfde afkomst en met dezelfde geloofsovertuiging kan hieraan een bijdrage leveren. De eerste indruk van een school is daarom duidelijk van minder belang dan de manier van lesgeven e.d. Het gaat de ouders hoofdzakelijk om de extra aandacht voor de Islamitische identiteit en de omgang van hun kind met kinderen met een soortgelijke thuisopvoeding (waarin het Islamitische geloof centraal staat). Dit valt ook op te maken uit het gestructureerde gedeelte. Bij de afname van het gestructureerde gedeelte van de ouderinterviews wordt het belang van de schalen die in het open gedeelte spontaan genoemd worden nogmaals benadrukt en bevestigd door de ouders. Daarnaast blijkt ook uit het samenstellen van een top-5 van kenmerken die volgens ouders van invloed zijn op de kwaliteit van het onderwijs, dat de kenmerken van de schalen 'Manier van lesgeven', 'Extra's ter bevordering van de onderwijskwaliteit' en 'Leerproces/-situatie', het meest genoemd worden. De kenmerken die te maken hebben met de eerste indruk komen in deze top-5 nagenoeg niet voor.

De uitkomsten van dit exploratieve onderzoek kunnen gebruikt worden om in de toekomst een betrouwbaar en valide instrument te ontwikkelen die een basisschool, waaronder Al Ummah, kan gebruiken om te bepalen of ze volgens de ouders de gewenste kwaliteit levert. Door te kijken of en in hoeverre de kenmerken van de verschillende schalen op basisscholen voorkomen zal in de toekomst de kwaliteit van het onderwijs op deze scholen kunnen worden gemeten en vastgesteld. Op deze manier kunnen ook ouders hun mening geven over de kwaliteit van het onderwijs en worden scholen in staat gesteld om de kwaliteit van het onderwijs te meten, waarborgen en daar waar nodig ook te verbeteren.

Discussie

Bij het onderzoek is een gestructureerde vragenlijst voor ouders ontwikkeld waaruit kan worden opgemaakt welke schalen volgens hen van belang zijn voor de kwaliteit van het onderwijs. Het aantal respondenten, de geïnterviewde ouders, ten opzichte van het aantal items was in dit onderzoek erg klein. Dit had te maken met de beperkte tijd om het onderzoek uit te voeren en daarnaast de bestaande taalachterstand van de respondenten. Het was vanwege de taalproblemen niet mogelijk om een grote groep ouders te vragen naar hun manier van denken met betrekking tot schalen die volgens hen te maken hebben met de kwaliteit van het onderwijs. Dit zou te veel tijd in beslag nemen. Het is daarom ook zinvol om bij verder onderzoek het aantal scholen én respondenten uit te breiden en niet alleen Islamitische basisscholen en allochtone ouders maar ook niet-Islamitische basisscholen en autochtone ouders met een ruimere kijk op de huidige situatie rondom het onderwijs te laten deelnemen aan het onderzoek. Dit zal de betrouwbaarheid en de validiteit van het instrument ten goede komen.

Referenties

- Bagley, C., Woods, P.A. & Glatter, R. (2001). Rejecting schools: towards a fuller understanding of the process of parental choice. *School Leadership & Management*, 21 (3), 309-325.
- Ball, S.J. & Vincent, C. (1998). 'I heard it in the grapevine': 'Hot' knowledge and school choice. *British Journal of Sociology of Education*, 19 (3), 377-400.
- Broccolichi, S. & Van Zanten, A. (2000). School competition and pupil flight in the urban periphery. *Journal of Education Policy*, 15 (1), 51-60.
- Derriks, M., Kat, E. de & Meijer, J. (1997). *Kwaliteit en openbare identiteit. Opvattingen van ouders en leerlingen*. Amsterdam: SCO-Kohnstamm Instituut.
- Henriot-Van Zanten, A. (1990). *L'Ecole et l'espace local*. (Lyon: PUL).
- Henriot-Van Zanten, A. (1996). Stratégies utilitaristes et stratégies identitaires des parents vis-à-vis de l'école : une relecture critique des analyses sociologiques. *Lien social et politiques*, 35, 123-135.
- Meerling (1997). *Methoden en technieken van psychologisch onderzoek* (6th edition). Meppel: Boom.
- Miles, M.B. & Huberman, A.T. (1984). *Qualitative data analysis. A sourcebook of new methods*. London/New Delhi/California: Sage Publications.
- Patton, M.Q. (1990). *Qualitative evaluation and research methods*. (2nd edition). California: Sage Publications.
- Spector, P.E. (1992). *Summated rating scale construction: an introduction*. London/New Deli: Sage Publications.
- Zimbile, R. (2001). *Opinievorming rond de Onderwijsbeleidbrief. Samenvattend verslag van een kwalitatief en kwantitatief opinieonderzoek onder: ouders van leerlingen, leerlingen, leerkrachten en directieleden uit het basisonderwijs en leerkrachten uit het voortgezet onderwijs*. Den Haag: Rijksvoorlichtingsdienst/DTC.

Appendix 1

Schaalindeling op basis van de literatuur en de interviews met medewerkers

Kenmerken met betrekking tot de eerste indruk die ouders van een school hebben/krijgen, zijn:

- Locatie: vervoer van en naar school en de afstand van school naar huis
- Kinderen op de school: verschijning en houding van kinderen die al naar de school gaan
- Omgeving van de school: grootte, staat van de gebouwen, het sanitair en de lokalen
- Interesse/ervaring/beleving van het eigen kind: voelt het kind zich thuis?!
- Personeel: beeld van de leerkracht: uiterlijk, enthousiasme, toenadering
- Schoolleider
- Schoolreputatie: problemen die andere kinderen in de buurt hebben ervaren

Kenmerken met betrekking tot de gang van zaken op school, zijn:

- Scholttijden
- Klassengrootte: verhouding aantal leerkrachten en leerlingen
- Deskundigheid en vaardigheden van de leerkrachten
- Continuïteit wat betreft lesgeven
- Cognitieve ontwikkeling: wijze van lesgeven van de leerkrachten, overdragen leerstof
- Didactiek: Vormgeving van het onderwijs (zelfstandig of in groepjes werken vs. klassikale benadering), aandacht voor individuele leerlingen, afstemming van de eisen die worden gesteld aan het individuele niveau van elke leerling
- Veiligheid
- Aandacht voor pedagogisch regime: sfeer op school, handhaven van regels, onderlinge omgang tussen leerkrachten en leerlingen, etc.
- Aandacht voor waarden en normen
- Gelijke behandeling van leerlingen

Kenmerken met betrekking tot de wensen van de ouders wat betreft de ontwikkeling van de leerling, zijn:

- Persoonlijke ontwikkeling
- Voorbereiding op de maatschappij: vaardig worden met de samenleving/cultuur
- Ontwikkeling van sociale houding en sociale vaardigheden
- Aandacht voor levensbeschouwelijke vorming

Kenmerken met betrekking tot prestatiegerichtheid en resultaten van leerlingen op school, zijn:

- Examenresultaten: slagingspercentage en cito-scores
- Schoolresultaten

Kenmerken met betrekking tot het onderwijsproces, m.a.w. extra voorzieningen die het onderwijsproces naar een hoger niveau kunnen brengen, zijn:

- Onderwijsmethoden
- Begeleiding van leerlingen
- Communicatie van de school naar de ouders
- Beschikbaarheid computers en bibliotheek
- Algemene toegankelijkheid van scholen
- Invloed van verschillende groeperingen op school: directie, leerkrachten, ouders en leerlingen

Appendix 2

Schaalindeling op basis van inhoudelijke analyse

Schalen	Aantal items	Items
Eerste indruk	7	<ul style="list-style-type: none"> • De afstand tussen school en thuis moet niet te groot zijn • De schooltijden moeten zoveel mogelijk overeenkomen met de werktijden van de ouders • De samenstelling van etnische minderheden op de school en het aantal kinderen uit hogere sociale klassen moet in evenwicht zijn • Er moeten veel leerlingen uit hogere sociale klassen op de school zitten • Het uiterlijk van de leerlingen die al naar de school gaan moet overeenkomen met het uiterlijk van mijn kind • Het gebouw, het sanitair en de lokalen moeten goed onderhouden, schoon en netjes zijn • De school moet een goede naam en een positieve uitstraling hebben naar ouders, buitenstaanders en andere scholen toe
Manier van lesgeven	4	<ul style="list-style-type: none"> • Alle leerkrachten moeten weten op welke manier ze leerlingen het best iets kunnen leren • Het aantal leerlingen per leerkracht moet niet te groot zijn • Leerlingen moeten goed worden begeleid • De schoolleider moet zich betrokken voelen bij de school en contacten onderhouden met de leerlingen en de ouders
Extra's ter bevordering van onderwijskwaliteit	7	<ul style="list-style-type: none"> • Er moet een bibliotheek aanwezig zijn voor de leerlingen • Er moeten voldoende computers aanwezig zijn voor de leerlingen • Er moeten vaste leerkrachten voor de verschillende groepen zijn. Wisselingen van leerkrachten moeten zoveel mogelijk worden voorkomen • Als ouder moet ik gemakkelijk naar de school kunnen stappen voor vragen of problemen waar ik mee zit • De school moet goed communiceren naar de ouders toe. Een goede berichtgeving is iets wat daarbij niet mag ontbreken • Leerlingen moeten zich veilig voelen op school • De sfeer op school moet goed zijn (geen geroddel, goede onderlinge samenwerking)

Vervolg schaalindeling op basis van inhoudelijke analyse

Schalen	Aantal items	Items
Leerproces/-situatie	14	<ul style="list-style-type: none"> • De leerkrachten moeten er netjes uitzien, enthousiast zijn en gemakkelijk te benaderen • Leerlingen moeten kennis kunnen opdoen en vaardigheden kunnen ontwikkelen waar ze later behoefte aan zullen hebben, zodat ze zich met behulp daarvan verder persoonlijk kunnen ontwikkelen • De school moet goede onderwijsmethoden gebruiken • Er moet aandacht geschonken worden aan waarden en normen • Leerlingen moeten zich zelfstandig kunnen redden in de samenleving en de cultuur waarin ze leven • Leerlingen moeten worden beoordeeld op basis van hun prestaties • Alle leerlingen moeten gelijk behandeld worden. Er mag geen onderscheid gemaakt worden naar niveau, afkomst, etc. • Leerlingen moeten hun sociale houding en sociale vaardigheden (omgang met andere mensen, contacten leggen, etc.) positief kunnen ontwikkelen • Mijn kind moet zich thuis voelen op school en met veel plezier naar school gaan • Een hoge cito-score van een school is belangrijk • De school moet aandacht besteden aan levensbeschouwelijke vorming (Islamitische identiteit) • De vormgeving van het onderwijs moet worden afgestemd op de samenstelling van de leerlingpopulatie • Er moeten hoge eisen worden gesteld aan de leerlingen • De leerkrachten moeten goed opgeleid zijn en over voldoende kennis en vaardigheden beschikken